Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

معرفت

د ژانر ډول.. مقاله

د مقالې نوم................ شعر و شاعري او په اړه يې شرعي حُکم

ليکوال...شريف الله تنها

د تليفون شميره................................0093706996648

برېښنا ليک ....shariftanha600@gmail.com

د واټساف شميره...............................0093779385830

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ځینې منابع شاعر د قام سترګې بولي او وايي چې شاعر د خپل دین، کلتور، ژبې او ټولنې ځرګندونکی وي. نو دا چې شاعر دغه درنده ذمواري په خپلو اوږو اخیستې ده، باید په احطیاط سره قدم پوره کړي. ولې چې پوهان وايي درې څېزونه باید په پام او احطیاط سره پورته شي. لومړی قسم. مطلب دا چې د قسم په کولو کې له احطیات څخه کار واخلي. دوهم قلم، ولې چې که د قلم په واسطه یو شخص دواړه جهانه یعنې دنیا او خت ګټلی شي، نو دغه دواړه له لاسه ورکولای هم شي او دریم قدم دی چې باید په پام سره کېښودل شي.

د ځینو شاعرانو شعرونو دې ته اړ کړم چې د شعرو شاعرۍ په اړه شرعي منابع یعنې قرآن او حدیث مطالعه کړم، نو یوه طرحه وه چې د خدا په توفیق او د ملګرو په تشویق مې عملي جامه ورواغوسته.

د دې مقالې له لیکلو څخه زما هدف مقدس دین اسلام، خوږې ژبې پښتو او ادب ته خدمت کول دي او ارزښت یې په دې کې دی چې یو خو موضوع نوې ده او بله دا چې نن سبا ورته اړتیا تر حده ډېره ده.

دا چې په پښتو ژبه کې مې په دې اړه ډېر څه نه وو لوستي، شاید چې زما دا کوچنۍ هڅه یو نوښت وي.

په دې اړه ما ته ډېرې پوښتنې پیدا شوې وې لکه.آیا اسلام موږ ته د شعر د ویلو،لیکلو او اورېدلو اجازه راکوي؟ ستر خالق الله رب العزت په دې اړه څه فرمایلي دي؟ آیا د نبي(ع) په وخت کې شعرو شاعري شوې وه او که شوې وه نو نبي(ع) یې په اړه څه ویلي دي؟ له مطالعې وروسته مې دغه ټولې پښتنې ځواب شوې. د دې مقالې په لیکنه کې مې د کتابتوني څېړنې او تشریحي مېتود څخه ګټه اخیستې ده.

نور نو ستاسې او مقالې تر منځ د بېلتون دېوال جوړېدل نه غواړم. په مینه او مننې مو د مقالې لوستلو ته رابولم.

په درنښت

شریف الله تنها

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر و شاعرۍ په اړه شرعي حکم

په خپله شاعري کول او یا بل ته د شاعرۍ ورزده کوله په خپل ذات کې کومه بده خبره نه ده،بلکې په عام ډول د ادب علم یوه ښـــایســـتــه او غوره عمل دی،خو د نورو کارونو پشان په دې معملې کې هم افراط او تفریط تر سترگو کېږي.

که یو لوري ته ځنې خلک په مطلق ډول شـعر و شـاعري باطلوي،خو بل لوري ته داسـې خلک هم شتون لري چې د شاعرۍ علومو ته ډېر احترام کوي او په دغه احترام کې د انتها تر حده رسېدلي دي.

په دې باب کې معتدله نظریه دا ده،که چېرته په شـاعرۍ کې ښه فکر و خیال راوړل شي نو،غوره او گټور څیز دی او خدای مه کړه که چا په شـعر و شـاعري کې منفي او ناسـم مقاصد وړاندې کړل،نو دغه ډول شاعرۍ ته ناسمه او مؤضره شاعري ویل کېدای شي.

مثبته او منفي دواړه ډوله شـعرونه د لوسـتلو او اورېدلو لپاره تر لاسـه کېږي.په حر حال د یو معتدل فکر څیښـتن به په دې اړه دا پرېکړه کوي چې کوم شخص ښه او د اصولو مطابق شاعري کوي نو ښه کار کوي او چا چې خپلې شاعرۍ ته ناسم رنگ ورکړ،نو ناسم کار کوي.

زما په اند شـعرو شـاعري لکه د ژبې مثال لري، او په پښـتو کې یو متل دی چې خپله ژبه هم کلا ده هم بلا. مطلب دا چې ژبه که ښـه اسـتعمال شي نو د خدای د رضـامندۍ، د دنیاوي او اخروي گټو سـبب جوړېدای شي او که بده استعمال شي نو هم خدای ناراض او هم دې دنیا او اخرت برباد.

یا د شـعرو شاعرۍ مثال د یوې تورې او یا کومې بلې وسلې دی، د جهاد لپاره یې کاروې او که د جهاد پر ضد یې کاروې.

شـعرو شـاعري یو وسـله ده چې خدای (ج) یې توان شاعر ته وربښلی دی. دا چې شاعرې د دغې وسلې استعمال په څه ډول کوي اختیار یې د همده په لاس کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله رب العزت په سورة شعراء کې فرمايي:

وَالشُّــعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَـاوُونَ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ۝ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا (الشعراء)

ژباړه: او شاعران چې دي ، په هغوی پسې خو ګُمراهان خلک روان دي. آيا ته نه ګورې چې هغوی په هره کنـده کې سرګردان ګرځي او هغه څه وايي چې نه يې کوي. ليکن له هغو خلکو پرته چې ايمان يې راوړ، نېـک عملونـه يې وکړل، اللـه تعـالی يې ډېر ډېر يـاد کړ او چې کله پرې ظلم وشـــو، نو يواځې بدله يې واخيسته.([1])

پروفيسـور شـفيق الرحمن د دغو اياتونو په تفسـير کې ليکي: ((پورته چې په شاعرانو کوم بد ويلی شوي دي، په هغې کې هغه شـاعران نه دي شـامل په کومو کې چې دا څلور صفتونه شتون لري. لومړی دا چې هغه به مومن وي. دوهم دا چې نېک عمله او صـالح به وي. دريم دا چې الله ج به ډېر ډېر يادوي. څلورم دا چې د کوم ذاتي غرض لپاره به د چا بد نه بيانوي، البته کله چې د ظالمانو په مقابل کې د حق د مرســتې لپاره اړتيا پيښه شي، بيا له ژبې څخه هغه کار اخلي، کوم چې مجاهد له تورې او غشي څخه اخلي.)) ([2])

د دغو اياتونو په تفسـير کې شـيخ ابي ذکريا عبدالسـلام الرستمي په تفسير احسن الکلام کې ليکي:((په دې ايات کې د دويمې شــبهې ځواب دی. منکرينو به ويل چې نبي (ع) شـاعر دی او دا قرآن د ده شـعر دی. د منکرينو په نزد دا ثابته وه چې شاعر شعر لره په درغو ښايسته کوي او په خلکو باندې اثر کوي، نو اوس په دريو طريقو سره ځواب ورکوي. په دغه ايات کې د ځواب لومړۍ طريقه دا ده. استدلال بالصاحب والقرين. يو متـل دی چې ســـړي تـه مـه ګوره، ملګرو ته يې وګوره. يعنې د شـــاعرانو ملګري ګُمراهان، بدمعاشـان او فاسقان وي او د دې نبي (ع) ملګري سجده کوونکي، ژړا کوونکي او د دنيا سره محبت نه کوونکي دي. د ځواب دوهمه طريقه دا ده چې شـــاعران بې هوده کلام وړاندې کوي او متضـــادې خبرې کوي. د دنيا د لالچ له امله د چا مدحه او د چا هجوه کوي. او د يَهِيمُون په لفظ کې د وګو تګو اوښـــانو سره د دوی تشــبيه ورکوي چې په هرې کندې کې د خوراک او څښـــاک په حرص ګرځي او هر چې د دې

[1] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن
[2] قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن، ص ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن او نبي (ع) حـال دی، نو د هدايت او حکمت له خبرو څخه ډک دی.... دريمه طريقه د ځواب دا ده چې د شـاعرانو قول او عمل مختلف وي. د رسول الله (ص) د محبت شعرونه وايي، خو صورت او سيرت يې د هغه خلاف وي. نورو خلکو ته د نېکو اعمالو، سـخاوت او داسـې نورو ترغيب ورکوي، خو پخپله پرې عمل نه کوي....دا چې په شـاعرانو کې په حقيقي مانا مومنان هم شـته لکه په صـحابه کرامو کې حسان بن ثابت (ض) او نور، نو له دې امله د هغوی استثناء کوي او څلور صفتونه ذکر کوي ايمان، عمل صـالح، ذکر کثير او بدله يا انتقام اخيستل. يعنې د دوی په اشعارو کې ايمان او اعمال صالحو ته ترغيب وي، د الله تعالی په حمد او ثنا باندې مشـتمل وي. هر کله چې کافران د نبي(ع) د مسـلمانانو او يا د اسـلام هجوه وکړي، نو دوی لپاره د انتصـار او د هغوی په هجوه کې ځوابي شعرونه وايي. ځکه چې دا هم يو ډول جهاد بالسان دی. دا مشهوره خبره ده چې د غشي ټپ جوړېږي خو د ژبې نه.))([3])

په دغو اياتونو کې الله تعالی شاعرانو ته د سرکښانو نسبت کړی دی، خو دا استثناء يې هم ذکر کړې ده او واضـحه يې فرمايلې دي.که په شـاعری کې دغه دغه سـتونزې او خرابۍ شـتون ونه لري، د ايمان او نېک عمل تقاضـاوې پکې له پامه ونه غورځول شي، شـاعرانه تخيلات د دين او مذهب په خلاف اسـتعمال نه شي، نو پـه دغـه شـــاعرۍ کې هېڅ حرج او تنګي نشـــتـه. په دغه ايات الکريم کې د ظالم څخه د غچ اخيسـتنې ذکر په ځانګړي ډول ځکه شوی دی چې په هغه دور کې شاعري د پروپاګنډې لپاره ډېره مؤثره ذريعه ګڼل کېده. کوم شـاعر چې به په قصـيده کې د يو چا هجوه بيان کړې وه نو، همدغه قصـيده به د خلکو په ژبو باندې جاري وه.ځينو فاسـقانو د نبي صلی عليه وسلم په اړه داسې اشعار ويلي و چې په دغو شعرونو سره په کفري ټولنه کې پېژندل شوي وو. ځينو صحابه کرمو لکه حضرت حسان بن ثابت (ض) او حضرت عبدالله بن رواحه (ض) د دغو کافرانو په ځواب کې د نبي(ع) په شان کې نعتيه قصيدې وويلې او په دغو قصيدو کې يې د کُفارو اعتراضونو ته ځوابونه ورکړي و، بلکې د هغوی حقيقت يې ثابت کړ.نو په دغه ايات کې الله (ج) د دغو صحابه کرامو(ض) د شاعرۍ تايد وکړ.

---

[3] تفسير احسن الکلام،شېخ عبدالسلام رستمي: ص، ۳۶۹،۳۷۰،۳۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر په اړه نبي (ع) فرمايي:

ان من الشعر حكمة.([4])

ژباړه: له شک څخه پرته ځينې شعرونه د حکمت درلودونکي وي.

د حکمت ويي(لغت) بېلابېلې معنې لري لکه: عقل، پوهه، ځرکتيا، مصلحت، خير خواهي، غوروالی، درملنه، د يو څيز حقيقت، تدبير، جوړښت، هغه علم چې په هغه کې مشاهده، غور او فکر او په دلايلو سره حقيقت معلومېږي،منطق، فلسفه او داسې نور...

موږ داسې شعرونه لرو چې په هغو کې داسې خبرې ذکر شوي وي چې عقلمند ورڅخه پند اخيستلای شي.لکه يو شاعر ليکي:

د ساعت ټک ټک هسې ټک مه گڼه

د ژوند په ونه دې د تبر گوزارونه کېږي

داسې ډېر اشعا به مو تر سترگو شي چې په هغو کې به د د علم او پوهې خبرې راغلي وي. لکه رحمان بابا چې وايي:

کـــــــــر د گلو کړه چې سيمه دې گلزار شي

اغزي مه کره په پښو کې به دې ښـــــــــار شي

ته چې بل په غشو ولې هسې پو شـــــــــه

چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شـــــــي

ځنې شعرونه داسې هم شته چې انسان ته د ځيرکه اوسېدلو پيغام ورکوي او د دروند خوب له سلسلو يې روباسي. چې لاندې بيتونه يې ښه بېلگه کېدای شي:

---

4 صحيح البخاري.كتاب الادب.باب مايجوز من الشعر...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــــــــره ونه خپله خپله مېوه نيسې

په نارنج کې مې انار ليدلـــــى نه دى

هر سړى د خپل مطلبه پورې يار دى

ما د خـــــداى لپاره يار ليدلى نه دى

دا او داسې نور ډېر شعرونه شته چې په هغو کې شرعي اصول په نظر کې نيول شوي دى او په ټولنه کې د مثبت بدلون لامل کېدلاى شي.

د شعر د ويلو لپاره فقهاى کرام جلا جلا نظرونه لري.

(۱) حضرت ابن قدامه رحمة الله عليه فرمايي:

د شعر په ويلو کې د هېڅا اختلاف نشته صحابه کرامو(ض) او علماو کرامو شعرونه ويلي او ليکلي دي، خو په عربي شعرونو باندې د پوهېدو لپاره دا اړينه ده چې عربي ژبه سمه زده کړاى شي، تر څو د قرآن الکريم،تفسير او حديثونو په علومو او معرفت کې اسانوالي پيدا شي.

(۲) ابن العربي رحمة الله عليه فرمايي:

((شعر د خبرو يو ډول دى)).

(۳) امام شافعي رحمة الله عليه فرمايي:

شعر په خپل ذات کې بد نه ښه څېز دى، بلکې ښه شعر ښې خبري او بد شعر بدې خبرې دي.

په هر حال په مستقل او پرلپسې ډول د شعرونو ويلو او ليکلو ته علماو مکرو ويلي دي. ولې چې د نبي(ع) ارشاد مبارک دى فرمايي:

«لان يمتلى جوف احدکم قيحاً خير له من ان يمتلى شعرًا»[5]

---

[5] صحيح البخاري.کتاب الادب.باب مايکره ان يکون الغالب على الانسان الشعرا...۶۱۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که له تاسې څخه د یو کس خېټه له وینو زو[6] څخه ډکه شي، له هغه څخه دا ښه ده چې د هغه خېټه دې د شعرونو څخه ډکه شي.

په پای کې به دومره ووایم چې د داسې شعر لیکل او ویل ستونزمنه ده چې په هغه کې دې شاعر د کره کتنې د نظرونو ښکار جوړ نه شي، خو په شعرو شاعرۍ کې د داسې څه وړاندې کول اسان دي چې په سبب یې شعر او شاعر ته د صفت او ستیانې په نظر وکتل شي.

[6] له وینو زو څخه په دلته حقیقي مانا د مسلمان غیبت وي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library